

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

BEHUKOTAY • בחקותי

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN (ג"צ) YAZI VE ÖĞRETİLERİNDEN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.
"R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." - *Rabi Sacks*

Reddin Reddi

Özet

Hıristiyanlığın, Yahudiler olarak reddetmemizi gerektiren ve Hıristiyanların bile reddetmeye başladıkları bir yönü vardır. Bu, ret kavramının ta kendisidir; yani Tanrı'nın Yahudi Halkı'nı "eski Yisrael" addederek, başka bir halk lehine reddettiği ve Hıristiyanlığın bunu temsil ettiği fikridir.

Bu kavram, Tanah'a Hıristiyanlar tarafından verilen "Eski Ahit" ismi ve benzeri ifadelerle somutlaştırılmıştır. "Eski Ahit" terimi, sanki Tora bir zamanlar yürürlükte olan, ama artık yürürlükten kalkmış bir ahitmiş – yani antlaşmamış – gibi bir anlam ifade etmektedir. Bu görüşe göre, Tanrı artık bizim Kendisi'ne "Yahudice", yani 613 emir yoluyla değil, yeni bir yolla, bir Yeni Ahit yoluyla hizmet etmemizi istemektedir. Tanrı'nın eski seçilmiş halkı, Avraam'ın torunlarıydı. Yeni seçilmiş halkı ise, Yahudiler değil, Hıristiyanlardır. Ret kavramı ile kastedilen budur ve "Değiştirme" teolojisi olarak bilinir.

Bu inancın sonuçları son derece yıkıcı olmuştur. Haçlı seferlerine ve Yahudilerin asırlar boyunca baskın gruplar tarafından zulüm görmelerine yol açmıştır. Ama sonra, Papa 23. John bu görüşleri tekrar gözden geçirmiş, bu da 1965 yılında nihayet Katolik Kilisesi ile Yahudiler arasındaki ilişkileri dönüşüme uğratan 'Nostra Aetate' ile sonuçlanmıştır.

Tanrı'nın Yahudi halkını reddettiğine dair bu Hıristiyan inancının ters düştüğü ilk ifade – şaşırtıcı bir şekilde – Tora'nın tümü içinde belki de en karanlık bölümde yer almaktadır: Behukotay *peraşas*ındaki lanetler. Bu bölümde Yisrael halkı'nın yaptığı tercihlerin neticeleri olası en dolambaşsız terimlerle sıralanmaktadır. Tanrı'ya sadık kaldıkları takdirde mübarek kılmacaklardır. Aksi takdirdeyse, bunun sonuçları yenilgi, tahribat, yıkım ve ümitsizlik olacaktır. Buradaki retorik, amansızdır; uyarı, hataya yer bırakmamaktadır; ve vizyon, dehşet verici niteliktedir. Ama işte, tam da en sonunda, bize, Tanrı'nın, halkını asla terk etmeyeceği bildirilmektedir.

Halk Tanrı'ya sadakatsizlik etse bile Tanrı halka hiçbir zaman sadakatsizlik etmeyecektir. Onları cezalandırabilir, ama onları terk etmeyecektir. Onları sertçe yargılayabilir, ama asla Kendisi'ni izlemiş olan atalarını unutmayacak ve onlarla yapmış olduğu antlaşmayı bozmayacaktır. Tanrı sözünde durmazlık etmez; biz sözümüzde durmasak bile. Tora ve Tanah'ın merkezi bir teması, reddin reddidir.

Tanrı dünyanın şiddetle dolduğunu gördüğünde insanlığı reddetmekte ve yalnızca Noah'ı kurtarmaktadır. Ama Tufan'dan

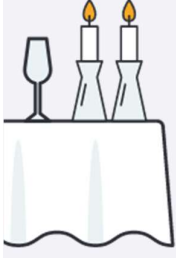
sonra bir yemin de etmektedir: "İnsanın kalbinin her eğilimi, çocukluğundan beri kötü olmasına rağmen, toprağı bir daha insan yüzünden lanetlemeyeceğim. Tüm canlıları bir daha hiçbir zaman [şimdi] yapmış olduğum gibi vurmayacağım" (Bereşit 8:21). **Bu, reddin ilk reddidir.** Bunun ardından bir dizi kardeş rekabeti gelmektedir. Reddedilen çocuklara ne olduğuna dikkatle bakın...

Antlaşma Yişmael ile değil, Yitshak yoluyla; Esav'la değil, Yaakov'la devam edecektir. Ama Tanrı, Agar ve Yişmael'in ağlamalarını duymakta ve onlara bir melek göndermektedir. Üstü kapalı olarak Esav'ı da duymaktadır, zira daha sonra "Bir Adomi'yi [=Esav'ın soyuna mensup birini] hor görme, zira kardeşindir o" (Devarim 23:7) diye emredecektir. Nihayet Tanrı, Levi'nin – yani Yaakov'un ölüm döşeğindeyken "Lanet olsun öfkelerine, zira şiddetlidir; ve gazaplarına – çünkü insafsızdır" (Bereşit 49:7) sözleriyle sertçe eleştirdiği oğullarından birinin – Yisrael'in manevi liderleri Moşe, Aaron ve Miryam'ın atası olmasını sağlamıştır. **Bu noktadan itibaren tüm Yisrael seçilmiştir. Bu, reddin ikinci reddidir.**

Yisrael sürgünden muzdarip olduğu ve kendisini "düşmanlarının topraklarında" bulduğu zaman bile, hâlâ Tanrı'nın, halkını hiçbir zaman terk etmediği için hiçbir zaman feshetmeyeceği antlaşmasının çocuklarıdır. O'na sadakatsiz davranmış olabilirler. O onlara sadakatsiz davranmayacaktır. *Peraşamıza* ifade edilmekte olan bu ilke, **reddin üçüncü reddidir.** Bizim inandığımız Tanrı, verdiği sözleri tutan Tanrı'dır.

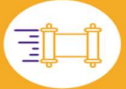
Sonuç olarak, Değiştirme teolojisinin dayandığı iddia – Tanrı'nın, halkı O'nu reddettiği için halkını reddettiği fikri – Avraam monoteizmi terimleriyle konuşursak, kesinlikle düşünülemez bir şeydir. **Başkaları sözünü bozsa bile Tanrı sözüne sadık kalır. Tanrı, halkını terk etmez, etmeyecektir. Avraam'la yapılmış, Sinay Dağı'nda içeriği verilmiş ve o zamandan beri Yisrael'in tarihindeki her kritik kavşakta yenilenmiş olan antlaşma, eksiksiz, kayıtsız ve feshedilemez halde yürürlüğünü korumaktadır.**

Tanah, "Eski" Ahit değildir. Tanrı'nın Yahudi halkıyla olan antlaşması hâlâ canlıdır, hâlâ güçlüdür. Bu gerçeğin kabulü, Hıristiyanlarla Yahudiler arasındaki ilişkileri dönüşüme uğratmış, asırlar boyunca dökülen gözyaşlarının silinmesine yardımcı olmuştur.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Tanrı ile Yahudi halkı arasında bozulamaz bir antlaşma fikrini siz nasıl anlıyorsunuz?
2. "Reddin reddi" kavramından, başkalarına, özellikle de bizden farklı olan insanlara nasıl davranmamız gerektiği konusunda neler öğrenebiliriz?
3. Bizi zorlayan durumlarda bile inancımıza ve mirasımıza yönelik taahhüdümüzü en iyi nasıl koruyabiliriz?

Kısaca Peraşa

Bu haftaki *peraşa*, Behukotay, Vayikra kitabının son *peraşasıdır*. Behukotay *peraşası* Tanrı'nın emirlerini izlemenin ödülleri ve onları göz ardı etmenin cezalarını sıralar.

Peraşa ayrıca, Bet Amikdaş'ta getirilen farklı *korbanların* ve hayvanlardan ayrılması gereken onda birlik kısmın (*maaser*) ayrıntılarını verir. *Peraşa*'nın ilk yarısı, Tora'ya uygun yaşamaları halinde Bene Yisrael'e vaat edilen nimetleri ele almaktadır. Bunlar arasında yiyecek bolluğu, yağmurların uygun zamanda yağması ve güven içinde yaşamak sayılabilir. Ayrıca barış içinde yaşamının getirdiği bereketi de bu kısımda görmekteyiz ki buna, vahşi hayvanlara karşı güvenlik, askeri başarı ve tabii ki Tanrı'nın halkın arasında barınması dâhildir.

Buna karşılık Bene Yisrael, *mitsvaları* reddetmenin ağır cezaları hakkındaki ayrıntıları da öğrenmektedir. Bunlar arasında hastalıklar, kıtlık ve sürgün sayılmaktadır. *Peraşa*, *Şemita* yılını gözetmenin önemini vurgulamakta ve Bet Amikdaş döneminde insanların yapabilecekleri çeşitli adaklardan bahsetmektedir.

Peraşadan İlkeler

Tora'yı Gözetmenin Karşılığında Bereket: O'nun yollarını izleyin ve bereketler akacaktır, göklerden yağın yağmur gibi ürünleriniz de bollaşacaktır.

İtaatsizliğin Cezaları: Sırtını dönersen yüzleşeceksin felaketle, hastalıkla, kıtlıkla ve sürgünle.

Bet Amikdaş'a Adaklar: Kendi değerini adayabilirsin; sabit bir bedelle. Sevgiyle öde karşılığını ve asla unutma.

Ma'sar Beema (Hayvanlardan Ayrılan Onda Bir): Her onda bir gider *Mizbeah'a*; kutsal bir armağan olarak onu Bahşeden'e.

Peraşadan Pratige

Günümüzde Yahudilere, özellikle de Erets Yisrael dışındaki ülkelerde meydan okuyan en zorlu sınavlardan biri, Yahudi olmayan akranlarının, Yisrael, Yahudi kültürü, kimliği ve geleneği hakkında eğitim almıyor olmalarıdır. Bir yandan, farklı inançlara sahip cemaatlerin ortak bir değerler sistemi üzerine eğitim vermesi ve birbiriyle bağlantı

kurması yolunda önemli ilerlemeler kaydedildiyse de, son yıllarda, özellikle de daha genç, üniversite çağındaki öğrenciler arasında daha ciddi bir çatlak meydana gelmiştir. Yahudi olmayanları Yahudilik hakkında etkin bir şekilde bilgilendirmek için bazı Yahudiler, Yahudi inançlarının, uygulamalarının ve tarihinin kritik düsturlarını açıklamayı amaçlayan bilgilendirici seminer ve workshoplar organize etmektedirler. Ellerimizi Yahudi olmayan komşularımıza başka hangi yollarla uzatabiliriz?

Yahudi olmayanları Şabat yemeklerimize ve sinagog ibadetlerimize davet etmek, onların Yahudi ritüel ve geleneklerinin zenginliğini deneyimlemelerine olanak sağlayabilir. Yahudi cemaat merkezleri, açık günler ve kültürel etkinliklere ev sahipliği yapıp, Yahudi bayramlarını, yemeklerini, müzik ve sanatını sergileyebilir. Okul ve üniversitelerle, eğitim programlarına Yahudilik araştırmalarını dâhil etmeleri konusunda işbirliği yapmak da anlayışı takviye edebilir. En önemlisi, Yahudiler, uluslara ışık olmaya, ellerinden gelenin en iyisini yapmaya, nazik olmaya ve gerek hareketleri gerekse de iyi eylemleri yoluyla hem kendileri hem de Yahudi halkı için iyi bir isim edinmeye gayret edebilirler.

- Bugün Yahudi halkı için pozitif bir atmosfer ve ışık yaymak için yapabileceğiniz neler var?

Peraşayla Oyun

Haydi “*Eğer X ise Ayağa Kalk*” oynayalım.

Bir oyuncu, “Eğer bir hayvanın varsa...” veya “Eğer dans etmeyi seviyorsan...” gibi bir cümleyle başlayıp “Ayağa Kalk!” diyecek. Dile getirilen koşula uygun olan kişiler ayağa kalkacak ve sonra tekrar oturacak. Sonra, ayağa kalkanlardan biri bir sonraki “Ayağa Kalk” talimatını verecek. İstedığınız kadar saçma veya ciddi koşul cümleleri dile getirebilirsiniz – özellikle de diğer oyuncuları iyi tanıyorsanız. Bu, herkesin, farklılıkları ve birleştirici noktaları tanınmasına ve takdir etmesine yardımcı olabilecek çok iyi bir oyundur!

Peraşadan Bilmece

Soru: *Peraşamızdan* hangi sözcük her Şabat günü en az dört kez söylenir?

Cevap için aşağıya bakın.

Peraşadan Felsefe

Rabi Sacks, Yahudilikteki kalıcı bir gerçeğin kalbine dalmaktadır: Tanrı’nın Yahudi halkıyla olan antlaşması ebedi ve bozulamaz niteliktedir. Ancak asırlar boyunca birçokları bu gerçeğe medyan okumayı denemişlerdir. Değiştirme teolojisi (Hristiyanların, seçilmiş halk olarak Yahudilerin yerini aldıkları inancı), Yahudiler için asırlar boyunca zulüm ve acıya yol açmış bir inançtır.

Tora bu teoriyi çürütecek bir bilgiyi en baştan beri içermektedir. Tanah’tan çeşitli örnekler getirerek, Rabi Sacks, Tanrı’nın Yahudi halkına yönelik taahhüdünün, biz (Yahudi halkı) O’nun beklentilerini karşılamaktan geri kalsak bile sarsılmaz niteliğini koruduğunu göstermektedir. Rabi Sacks, Tanrı’nın halkını pekâlâ cezalandırabileceğini, ama buna rağmen onları hiçbir zaman tamamen terk etmeyeceğini vurgulamaktadır. Antlaşma yerli yerindedir, canlıdır ve bozulmamıştır.

Dikkate alınması gereken bir nokta, bu teolojik gerçeğin, Hristiyan-Yahudi ilişkilerini yeniden şekillendirmiş olmasıdır. Papa 23. John gibi liderler ve İkinci Vatikan Konseyi, Tanrı ile Yahudi halkı arasındaki kalıcı antlaşmayı kabul ederek eski yaraların sarılmasına yardımcı olmuşlardır.

Bu, Tanrı'nın verdiği sözlerin değişmez olduğunun güçlü bir hatırlatıcısıdır. Sürgün ve ümitsizlik dönemlerinde bile Yahudiler O'nun seçilmiş halkı olarak kalır ve bu gerçeği tanımak, inançlar arası anlayış ve saygıyı dönüştürme potansiyeline sahiptir.

- Eğer başka inançlara mensup insanların Yahudi halkı hakkında özellikle bilmelerini istediğiniz bir şey olsaydı bu ne olurdu ve neden?

Peraşa Anlatısı

İnançlı Bir El

Polonya'daki sessiz bir kasabada, Mary Ailesi'ne mensup Fransiskan Hemşireler'den rahibelerin yaşadığı bir manastır vardı. Kendi hallerinde yaşamlarını sürdürmekte, kiliseye ve kendi cemaatlerine hizmet etmekteydiler. Ta ki Naziler kasabalarındaki Yahudi aileleri toplamaya başlayana kadar. Yıl 1942'ydi. Bu rahibeler o gün birer kahraman olacaklardı.

Nazi askerlerini gördükleri zaman rahibeler hemen fırlayıp harekete geçtiler. İhtiyaç duyanlara yardım etmek için yollar aramaya başladılar. Korkusuz liderleri Baş Rahibe Matylda, manastırın kapılarını açtı ve rahibeler, bulabildikleri tüm Yahudi çocuklarını toplamaya başladılar. Planları onlara tehlikeye karşı sığınak sağlamak, onları Nazilerden gizlemek ve ihtiyaçlarını gidermekti.

Baş Rahibe Matylda çocuklara, alışık olduklarından biraz farklı bir şekilde davranmayı ve giyinmeyi öğretti. Bu şekilde kimlikleri açığa çıkmayacaktı.

Rahibeler Yahudi çocuklara kendi bazı şarkı ve geleneklerini de öğrettiler. Hatta her türlü ihtimale karşı onlara birer Hıristiyan ismi de verdiler; bu şekilde Naziler gelse bile kimse onların Yahudi kimliklerini tahmin edemeyecekti. İki yılı aşkın bir süre boyunca Baş Rahibe Matylda ve yanındaki diğer rahibeler çeşitli yaşlardan 40 çocuğu manastırda gizlediler, onları odalarda, çatı katında ve şapelde sakladılar.

Rahibeler zengin değildi, ama ellerindeki tüm yiyecek ve malzemeleri Yahudi çocuklarla paylaştılar ve onları bu tehlikeli dönem boyunca korudular. Onların kahramanlık ve fedakârlığı kasabanın geri kalanına da onları örnek alma ilhamı verdi; bu sayede yüzlerce başka çocuk, 60'ı aşkın yerel manastır ve evde saklanarak kurtarıldı. Naziler aramaya gelseler bile, bu kahraman insanlar savaş sona erene kadar herkesi şüphe uyandırmayacak şekilde güvende korumayı başardılar. Savaş bittikten sonra, kurtulan Yahudiler, kahraman Baş Rahibe Matylda ve fedakâr rahibelerine ebedi şükranlarını ifade ettiler. Bugün bile onların isimleri Yad Vaşem Müzesi'nde onurlandırılmaktadır. Yabancıların iyiliği çok, ama çok yaşamı kurtarmıştı.

Peraşadan Bilmece

Bu haftaki cevap

Cevap: Söz konusu olan, *komemiyut* sözcüğüdür (Vayikra 26:13). Bu sözcüğü her Şabat, yediğimiz üç öğünün her birinin ardından söylediğimiz *birkat amazon* sırasında – toplam üç kez – ve sabah *tefilası* içinde *Keriat Şema*'dan önce söylenen *Aavat Olam* (Aşkenaz geleneğine göre: *Aava Raba*) *berahasının* içinde bir kez olmak üzere toplam dört kez söyleriz.

David Woolf'un Torah IQ adlı çalışmasından uyarlanmıştır. Tora hakkında 1500 bilmece içeren bu çalışma Amazon'dan temin edilebilir.